

Verzoening door voldoening of
Christus victor?
Enkele bijbelteksten

12 mei 2022

Leerhuis 2021-2022

De waarheid van CV

In VdV komen de Vader en de Zoon tegenover elkaar te staan en wordt de drie-eenheid opengebrouwen. Jezus laat toch zien wie God is? En Jezus eist nooit de dood om te kunnen vergeven.

We geloven dat Christus overwint omdat wij hem zien overwinnen.

Het gaat om het hele verhaal, en niet enkele bewijsteksten.

Denk aan de eerste woorden van Jezus in Marcus: 'De tijd is aangebroken, het koninkrijk van God is nabij: kom tot inkeer en hecht geloof aan dit goede nieuws.'

Marcus 10:45: Jezus is gekomen om 'zijn leven te geven als losgeld voor velen.' Losgeld is het bedrag waarmee een slaaf vrijgekocht kon worden. VdV draait het om en zegt dat wij bij Gód losgekocht moeten worden, alsof hij de slavenhouder is.

1 Johannes 3:8: 'De Zoon van God is dan ook verschenen om de daden van de duivel teniet te doen.'

Johannes 16:33: 'Ik heb de wereld overwonnen.'

De oudste belijdenis is dat Jezus Heer is (1 Korintiërs 12:3).

Jezus' kruisiging is Gods kroning. Juist in het diepst van zijn ellende citeert hij Psalm 22 ('Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?'), een psalm die Gods wereldwijde regering aankondigt.

Johannes 12:23: 'De tijd is gekomen dat de Mensenzoon tot majesteit wordt verheven.' Dat gebeurt als hij gekruisigd wordt.

Dat is het moment waarop de heerser van deze wereld uitgebannen wordt (Johannes 12:31).

Het is het geslachte lam dat op de troon zit (Openbaring 5:6). Jezus' dood brengt heerschappij. Hij introduceert Gods rijk in het dodenrijk.

Jürgen Moltmann: 'Door Christus' dood en opstanding is God 'de Godverlaten plek' van de hel voor het eerst binnengetreden. Hij heeft die opgenomen in zijn alomtegenwoordigheid en de dodelijke kracht ervan verslagen.'

Leren van VdV

CV en VdV zijn niet met elkaar te combineren. Aan wie heeft Jezus zijn leven betaald, aan God of aan de satan? Heeft God Jezus écht verlaten, of verwees Jezus profetisch naar Gods wereldregering?

Modellen combineren is onmogelijk, maar metaforen en bijbelteksten combineren kan wel. De CV ziet namelijk de verzoening met God als een diamant met vele schitterende zijden.

Zes teksten die VdV als bewijs aanhalen en onderzoeken wat CV daarvan kan leren:

Jesaja 53:5

‘Om onze zonden werd hij doorboord, om onze wandaden gebroken. Voor ons welzijn werd hij getuchtigd, zijn striemen brachten ons genezing.’

De ‘voldoening’ ontbreekt hier. Het lijden is plaatsvervangend. Jezus ging in onze plaats staan en werd tot het uiterste getest, maar bleef gehoorzaam en bracht zo Gods regering op aarde. Hij voltooide wat wij niet konden en ‘bracht ons genezing’.

2 Korintiërs 5:19-21

‘Het is God die door Christus de wereld met zich heeft verzoend: hij heeft de wereld haar overtredingen niet aangerekend. ... God heeft hem die de zonde niet kende voor ons één gemaakt met de zonde, zodat wij door hem rechtvaardig voor God konden worden.’

Christus katalyseert het herstel van de relatie tussen God en ons. Christus laat de liefde van onze Vader gebeuren en nodigt ons namens God uit in zijn wijd open armen. Hij overwint bovendien wat ons contact belemmert: de zonde, het kwaad, de satan. Eén gemaakt met de zonde: Hij ging ten onder aan deze zondige wereld, de mensen beschouwden hem als zondaar en hij stierf alsof hij een zondaar was.

Romeinen 3:25

'Hij is door God aangewezen om door zijn dood het middel tot verzoening te zijn voor wie gelooft.'

Christus is hét middel tot verzoening. Niet omdat God vergevingsgezinder moet worden, maar omdat (1) hij het kwaad in ons overwint, (2) hij ons tot berouw aan God brengt, (3) hij ons de diepte van Gods liefde toont, (4) hij Gods vergeving aanbiedt, en (5) hij 'de machten en krachten' overwint die het zicht op God belemmeren. Zijn leven, lijden en sterven spelen zo de sleutelrol in het herstel van ons contact met God.

Romeinen 3:25, 26 volgens 'verzoening door plaatsbekleding'

(Hans Burger) God bewijst niet dat hij barmhartig is (dat wisten we al), maar dat hij rechtvaardig is. Gods rechtvaardigheid betekent hier:

- ✓ Gods trouw aan zijn verbond met Israël. Is het wel rechtvaardig dat God nu gelovige zondaren, of ze nu Jood of heiden zijn, rechtvaardigt? God rechtvaardigt dmv de ware Israëliet Jezus. Hij vervult de rol van Israël. God neemt zijn wet en het verbond met Israël serieus.
- ✓ Gods trouw aan zijn wet die zondaars veroordeelt. Wat moet God doen als de hele wereld schuldig is? God bewijst in Jezus Christus dat hij toch een rechtvaardig rechter is die zonde als overtreding niet negeert.

Hoe kan God trouw zijn aan Israël en aan de wet? Door Jezus als plaats van verzoening van zonde. In Jezus wordt het probleem van Jood en heiden definitief aangepakt: veroordeeld (juridisch) en verzoend (cultisch).

Gecombineerd met Jezus' kruisdood: Jezus heeft onze doodstraf ondergaan en onze zonde met zijn dood verzoend. Zo komt de zegen voor Israël vrij voor alle volken. Zo overwint Gods koning het kwaad.

Dat is verzoening door plaatsbekleding, zonder het woord 'betalen' of 'voldoening' te gebruiken.

Alleen God kan vergeven

(Hans Burger) Wij hebben kwaad gedaan, God reageert liefdevol en ziet af van vergelding. De pijn die dat met zich meebrengt, accepteert hij.

God vergeeft doordat hij en omdat hij in Christus, Gods priesterkoning, zonde veroordeelt, wegdoet en rechtzet.

- ✓ Als hij zich één maakt met onze zonde (identificatie)
- ✓ Als hij onze doodstraf ondergaat en onze zonde in zijn dood wegdoet
- ✓ Als hij opstaat voor onze rechtvaardiging, zo eerherstel krijgt en alles nieuw maakt
- ✓ Doordat hij ons laat delen in Christus.

Vergeven is dus puinruimen. Daarom kan alleen God vergeven: herstellen wat kapotgegaan is, betekent genezen, en zelfs herscheppen.

Als Jezus lijdt, lijdt God zelf, en draagt hij zelf de pijn die hem aangedaan wordt.

Wij vergeven alleen doordat God vergeeft en herschept.

Alleen wie , opgegroeid in een christelijke sfeer, gewend is aan een God die vergeeft en herschept, kan gaan denken dat vergeven gewoon bij het bestaan hoort.

Echte vergeving is onmogelijk en dus goddelijk.

1 Petrus 3:18

'Ook Christus immers heeft, terwijl hij zelf rechtvaardig was, geleden voor de zonden van onrechtvaardigen, voor eens en altijd, om u zo bij God te brengen.'

Petrus schrijft dat Jezus onterecht heeft geleden, maar dat er zo wel toenadering kwam tussen God en mensen. Het 'hoe' daarvan is op deze plaats niet duidelijk.

Hebreeën 9:14,22

'... hoeveel te meer zal dan niet het bloed van Christus, die dankzij de eeuwige Geest zichzelf heeft kunnen opdragen als offer zonder smet, ons geweten reinigen van daden die tot de dood leiden, en het heiligen voor de dienst aan de levende God? (...) Volgens de wet wordt inderdaad vrijwel alles met bloed gereinigd, wat als er geen bloed wordt uitgegoten, vindt er geen vergeving plaats.'

God verlangde geen offers en gaven (Hebreeën 10:5,8), want hij heeft geen bloed nodig. Het bloed van de offers bewijst juist dat het de offeraar ernst is: zijn dank aan God of zijn berouw is hem veel waard.

Als je namelijk niet oprecht bent jegens God, 'vindt er geen vergeving plaats'.

Christus was het ultieme offer voor ons als mensheid. Hij heeft 'zichzelf kunnen opdragen' aan God, was volkomen aan God toegewijd en bleef tot het uiterste gehoorzaam in de beproevingen. De zonde, het kwaad en de satan verloren zo hun greep op ons, wij konden ons verzoenen met God, en zo kon hij 'ons geweten reinigen en heiligen'.

Marcus 10:45

De mensenzoon is gekomen 'om te dienen en zijn leven te geven als losgeld voor velen.'

Deze tekst kan niet gebruikt worden als steun voor VdV, want 'losgeld' staat voor het loskopen uit de handen van een slavenhandelaar, in wie je onmogelijk een rechtvaardige God kunt zien. In de 1^e eeuwen las men deze tekst zo: Christus heeft zichzelf in de handen van de satan overgeleverd om ons over te brengen in de handen van God. Niet dat de satan enig recht op betaling had, maar zo werd we wel vrij en nu zijn we geen slaven meer.

5 van deze 6 teksten passen bij VdV, maar ook bij andere verzoeningsmodellen, zoals CV. Het aspect van voldoening zit er niet in, en de laatste tekst over het losgeld botst er ronduit mee.

In CV staan de koninklijke en militaire metaforen centraal, maar die zijn eenvoudig te combineren met de cultische, economische en juridische metaforen die de bijbel in verband brengt met Christus' lijden.

Christus brengt een plaatsvervangend offer, betaalt met zijn leven voor ons, en is ons zoenmiddel. Want wij moeten verzoend worden met God en Christus bewerkt dat met zijn sterven.

Recht doen aan (Gods) recht

Critici van CV stellen dat wij als mensen eeuwigdurende en bewuste marteling verdienen om onze beperkte zonden in dit tijdelijke leven.

Probleem: dit is allesbehalve rechtvaardig. Slachtoffers wordt allerm minst recht gedaan als de daders ermee wegkomen doordat Jezus hun straf volledig op zich neemt. Een eerlijke rechter straft juist wel, geen dader komt zomaar weg, maar proportioneel, dus tijdelijk. Bij vergeving en verzoening wordt juist geen straf en geen betaling meer geëist.

De Zoon van God vergeeft zelf zónder betaling – wel pas na berouw en bekering – net als de Vader.

God kan ervoor kiezen geen genoegdoening te eisen, amnestie te verlenen.

God kan zich identificeren met de menselijke slachtoffers en zich solidair betonen met het lijden van zijn schepping. Ons is onrecht aangedaan en wij hebben onrecht gedaan. God voelt daarin mee en over zijn eigen pijn kan hij vergeving aanbieden. Maar een slachtoffer is de enige die iemand in eigen persoon kan vergeven, dat is zijn proces en niemand kan dat van hem afnemen; dan zou hem opnieuw geweld worden aangedaan. VdV negeert deze eis van slachtoffers – het gaat telkens slechts over Gods eigen pijn waar Jezus voor betaald.

VdV vergeet vaak dat ook wij moeten genezen. Met onze ervaringen van onrecht. Daarom gebruikt de bijbel ook het restoratieve recht. Genoegdoening en zelfs wraakgevoelens krijgen daarin een plek, maar het is uiteindelijk gericht op herstel. Alle partijen moeten bijdragen aan genezing. Christus zou ons geweld aandoen als hij ogenblikkelijk het kwaad zou verwijderen. Wij moeten met onze herinneringen, gewoontes en relaties een proces van verzoening aangaan.

VdV ziet meestal alleen een eeuwigdurende, bewuste marteling als manier om recht te doen aan Gods verlangen naar recht.

Hoe kunnen we de juridische metaforen in de bijbel recht doen? Vier voorstellen, waarin God uiteindelijk altijd wint. En niet het kwaad, zoals in een eeuwige hel. Want dan is God niet alles in allen. Het kwaad blijft bestaan.

1.

God laat het kwaad nu al zichzelf veroordelen. Het maakt zichzelf openlijk te schande (Kolossenzen 2:15), richt zichzelf te gronde en is 'aan zichzelf overgeleverd' (Romeinen 1:28).

De gehenna-uitspraken van Jezus, over de vuilstortplaats naast Jeruzalem, drukken uit dat je je aardse leven kunt verspillen en tot een puinhoop maken. Een hel-in-dit-leven en oordeel-vóór-de-dood beantwoordt deels aan ons verlangen naar recht.

2.

De nieuwe aarde compenseert de slachtoffers overvloedig (Romeinen 8:18). Gods eigen heerlijkheid compenseert hemzelf al wat hem wordt aangedaan volledig. Eeuwige goedheid kan alles absorberen.

3.

We gaan na onze dood met elkaar en met God als grote mediator een langdurig en pijnlijk proces van verzoening aan. Gods oordeel is daarom een sociale gebeurtenis. Je moet je eerst met je broeder of zuster verzoenen alvorens te offeren (Matteüs 5:23-24). Gods vergeving voor onze daden moet *de facto* nog plaatsvinden tussen mensen, omdat ze anders niet compleet is en God wordt beperkt.

4.

Verzoening is méér oordeel dan straf of betaling, niet minder. Jij moet veranderen. Iemand vergeven is voor beide partijen zwaarder dan iemand straffen. En helender. Echte genade komt op deze manier paradoxaal genoeg meer tegemoet aan de rechtseis dan straf en betaling. Restoratie overstijgt retributie.

Volgens het *RD* betekent *CV* alverzoening, en is dus onacceptabel.

Maar aanhangers van alverzoening geloven meestal ten volle in Gods oordeel en belijden een hel – een rechtvaardige hel, een tijdelijke dus.

De 7 grote oecumenische concilies hebben geen uitspraak gedaan over de (on)eindigheid van de hel, dus we kunnen daar vrij over discussiëren. Dat is belangrijk, want Gods oordeel is belangrijk.

CV betekent niet automatisch alverzoening. Maar veel kerkvaders stellen dat het geloof in een tijdelijke hel volgt uit de ervaring dat God een rechtvaardige rechter is en Christus het kwaad heeft verslagen.

God zal uiteindelijk 'alles in allen' worden, en 'elke knie zal zich buigen', 'en elke tong zal belijden: Jezus Christus is Heer, tot eer van God, de Vader' (Filippenzen 2:10-11).

Christus Victor volgens Gregory Boyd

Door de incarnatie, het leven, de dood en de opstanding van Christus heeft God veel problemen opgelost.

- De duivel is verslagen (Hb 2:14; 1 Jh 3:8)
- hij openbaarde de definitieve waarheid over hemzelf (Rm 5:8)
- verzoende alles met zichzelf (2 Kor 5:18-19; Kol 1:20-22)
- vergaf onze zonden (Hd 13:38; Ef 1:17)
- genas ons van onze zondige natuur (1 Pt 2:24)
- gaf zijn Geest om met hem te leven (Rm 8:2-16)
- gaf ons een voorbeeld ter navolging (Ef 5:1-2; 1 Pt 2:21).

Strijdmotief in de bijbel

Het bijbelverhaal kan beschreven worden als het verhaal van Gods doorgaande strijd met en uiteindelijke overwinning over kosmische en menselijke krachten die tegen hem strijden en de schepping bedreigen.

- Vijandige wateren, goden, monsters, Ps 29:10: 'De HEER heeft zijn troon boven de vloed.' Ps 74:13: 'U hebt door uw kracht de zee gespleten en de koppen van de monsters op het water verpletterd.'
- Satan (NT): 'de heerser van deze wereld' (Jh 12:31).
- Machten en krachten: Ef 6:12.

Zonde is niet in de eerste plaats individueel gedrag, maar een macht die groepen mensen en individuen in slavernij houdt: iedereen 'is in de macht van de zonde' (Rm 3:9).

Christus' overwinning over de machten

Het belangrijkste probleem is niet hoe individuele zondaars gerechtvaardigd worden voor een heilige God die zonden niet ongestraft kan laten (Reformatie), maar hoe mensen bevrijd kunnen worden van de onderdrukkende en destructieve macht van de kosmische krachten die de wereld in hun greep houden.

CV en andere facetten van de verzoening

Substitutie: Jezus stierf in onze plaats, droeg onze zonde en schuld, werd geofferd voor onze vergeving, en werd in onze plaats gestraft door de Vader (bijv Jes 53:4-5,10; Rm 3:23-25; 2 Kor 5:21; Hb 2:17; 9:26; 1 Jh 2:2).

Vanuit het perspectief van CV was het de bijzondere daad van liefde, waardoor Christus helemaal solidair werd met de gevallen, vervloekte en gebroken mensheid, die het kosmische kwaad overwon dat ons in slavernij hield.

Het kruis van Jezus verzoent de wereld met God, niet God met de wereld (2 Kor 5:19).

In de CV-benadering stierf Jezus in onze plaats en droeg onze zonde en schuld door vrijwillig de volle kracht van het kwaad te ervaren. Jezus heeft in onze plaats alle gevolgen van onze zonden gedragen.

Jezus werd geslagen door de Vader niet in de zin dat Gods boosheid direct gericht was tegen zijn Zoon, maar in de zin dat God zijn Zoon overgaf aan de kwade machten (Romeinen 8:32: God heeft zijn Zoon 'prijsgegeven').

God de Zoon droeg Gods toorn, die tot uiting kwam in de destructieve machten, om Gods gerechtigheid tegen de kwade machten en de zonde te laten zien en de machten te verslaan en mensen te bevrijden van hun onderdrukking.

Christelijke dogmatiek (van den Brink/van der Kooi)

Drie modellen van verzoening:

- ✓ Verzoening door overwinning (Christus victor)
- ✓ Verzoening door voldoening
- ✓ Verzoening door omvorming

De gedachte dat Christus in zijn lijden en dood in onze plaats de straf van God gedragen heeft wordt nergens in het NT letterlijk zo uitgesproken. Maar bepaalde teksten komen er wel dichtbij:

- Johannes 3:36: 'Wie in de Zoon gelooft heeft eeuwig leven, wie de Zoon niet wil gehoorzamen zal dat leven niet kennen; integendeel, Gods toorn blijft op hem rusten.'
- Romeinen 8:3: 'Vanwege de zonden heeft hij zijn eigen Zoon als mens in dit zondige bestaan gestuurd; zo heeft hij in dit bestaan met de zonde afgerekend.'
- Galaten 3:13: 'Maar Christus Jezus heeft ons vrijgekocht van deze vloek door voor ons te worden vervloekt, want er staat geschreven: Vervloekt is ieder mens die aan een paal hangt.'

➤ Jesaja 53:5: 'Om onze zonden werd hij doorboord, om onze wandaden gebroken. Voor ons welzijn werd hij getuchtigd, zijn striemen brachten ons genezing.'

'Wij willen er krachtig voor pleiten de drie klassieke manieren om het 'hoe' van de verlossing en verzoening in Christus te denken niet tegen elkaar uit te spelen, maar bijeen te houden en op elkaar te betrekken.'

'Christus bevrijdt uit de dodelijke machten die ons leven koeioneren, Hij verzoent de schuld van de zonde, en Hij inspireert en transformeert ons door zijn Geest tot een geheel nieuwe manier van leven.'